

Chawqui Lotfi

Tunisien: en revolutionär process?

8 februari 2011

Ingen i Tunisien har upplevt något ”ekonomiskt under”, förutom den härskande maffian, storbourgeoisin och de multinationella företagen. I likhet med grannländerna har integreringen i den kapitalistiska globaliseringen lett till en koncentration av rikedomar utan motstycke, en ekonomisk tillväxt som nästan inte skapat någon sysselsättning, en ojämlig utveckling av olika regioner i landet och en allmän försämring av levnadsvillkor och arbetsförhållanden. Precis som i övriga länder i Maghreb och arabvärlden har liberaliseringen resulterat i avreglering och höjda priser på baslivsmedel. Bakom tillväxtsiffrorna avtecknade sig i själva verket en växande fattigdom för delar av befolkningen, inklusive medelklassen. Men i denna allmänna utveckling upphöjde sig Ben Ali/Trabelsi-klanen till en monopolistisk fraktion, som genom bedrägeri, oavsett om det skedde i samarbete med utländskt eller inhemskt kapital, bemäktigade sig de vinstgivande företagen inom alla sektorer av landets ekonomi. Koncentrationen av ekonomisk och politisk makt nådde sådana nivåer att till och med delar av imperialismen hade invändningar mot de ”maffialiknande” metoderna. Och även delar av de inhemska arbetsgivarna började se sina intressen hotade. Den andra sidan av denna process var att de folkliga klasserna, till skillnad från tiden närmast efter självständigheten, inte såg någon möjlighet att klättra uppåt på den sociala stegen, till ens någon partiell förbättring av levnadsvillkoren och att den relativt välutbildade och kvalificerade ungdom som utgör befolkningsmajoriteten var dömd till massarbetslöshet och strukturell instabilitet. Den klientelism och ”sociala förmyndarmentalitet” som sattes i verket under Bourguiba hade i stor utsträckning vittrat sönder. Diktaturen själv var förblindad och trodde att en polisstat, som använde eller hotade att använda våld, skulle räcka för att få de förtryckta att finna sig i sin situation. Strax före resningen var det tunisiska undret ett instabilt samhälle med å ena sidan de rikas arrogans och å den andra olika tecken på social desperation.

Av betydelse var att diktaturen förlorat sin legitimitet långt före resningen. Det långtgående förkvävandet av demokratiska fri- och rättigheter genom en polisstat byggd på omfattande social kontroll hade fått två viktiga följder. Det saknades motviker, kompromisser inom politik, föreningsliv, i viss mån även fackligt, som om än bara partiellt kunde avleda de sociala och demokratiska strävandena. Mellan diktaturen och befolkningen fanns bara den auktoritära ledarfiguren och dennes hängivna våldsapparat. Den utbredda korruptionen, omfattande olagligt agerande på alla nivåer inom administrationen, det godtycke våldsapparaten stod för och symbolerna för en statsmakt som inte inskränkte sig till att allmänt sprida skräck utan krävde en karikatymässig lydnad såväl individuellt som kollektivt, vittnade om att den demokratiska fasaden bara var ett skyltfönster mot omvärlden. Aldrig någonsin lät detta system skymta, ens i blygsamma former, möjligheten av någon institutionell utveckling eller att regimen skulle kunna förändras inifrån.

Långt före den aktuella resningen hade det förekommit tecken på att det samhälls- och politiska klimatet förändrats. Kampen i Gafsa och Ben Gardanne hade pågått i månader, de sämst ställda hade klivit fram, vilket orsakat omfattande oro som i viss mån försvagat diktaturen och visat att det gick att kämpa och göra motstånd mot den. Trots en kraftfull repression hade säkerhetsapparaten visat sig oförmögen vare sig att förutse missnöjet, förstå omfattningen av det eller ens på allvar kunna hejda det.

Säkerhetsapparaten hade varit ytterst effektiv i jakten på organiserad opposition, förkämpar för mänskliga rättigheter och dissidenter inom internet men ställd inför en social vrede med folkligt stöd råkade den i svårigheter. Denna kamp banade sig trots censuren väg in i det kollektiva medvetandet. Det var legitimt och möjligt att göra motstånd, övervinna rädslan och kämpa på.

Upprorets smältdegel bestod i att diktaturen börjat tömmas på kraft och följderna av anpassningen till marknadsliberalism. Det ofta hörda kravet i demonstrationerna om ”arbete, frihet, värdighet” illustrerar befolkningens önskningar. Men det kan inte förklara de speciella uttrycken för eller den dynamik som råder i den pågående processen.

Protesterna i sig uttryckte att man fått nog av misär, att inte kunna leva ett normalt liv och att värdigheten förnekats. Men vad som är viktigt är själva rörelsen i upproret. Den startade i avsides regioner, men spreds ganska snabbt till de stora städerna och inte minst förortsområdena där. Kapitalismens globalisering har omdefinierat utrymmet för kamp genom att placera systemets svaga länkar på ställen som befinner sig utanför kapitalismens modernitet, eller snarare utgör andra sidan av det myntet, dit dess direkta rovlystna logik och profitbegär slår sönder arbetskraftens möjligheter till reproduktion, tömmer offentlig service på allt innehåll, omvandlar administrationen till godtycklig korruption, tillintetgör de mest elementära rättigheterna och tvingar den stora folkmajoriteten att ägna sig åt att försöka överleva. Kopplingen till förortsområdena uttrycker hur de mest explosiva och koncentrerade sociala motsättningar uppstått. Revolutionen i Tunisien var inte något verk av cyberdissidenter eller någon oppositionell elit från medelklassen utan av de allra fattigaste och förtryckta befolkningsgrupperna och i synnerhet de som försöker livnära sig på den informella sektorn. Den direkta sociala basen, den som startade kampen och öppnade dörren för ett allmänt uppflammande bland olika sociala skikt och krafter, återfanns i vad man skulle kunna beteckna som ”det informella proletariatet”.

I denna process, där känslan av att ha fått nog är utbredd, kunde dess drivande krafter, som försett kampen med en allmän dynamik, sprida den och befästa den bland den ungdom som studerar eller ”hamnat i arbetslöshet”, specifika yrkesgrupper som råkat i kläm i diktaturens maskineri (advokater och domare), sektorer bland arbetare och andra folkliga krafter, till grupper inom medelklassen, inklusive de övre delarna av denna. Detta skedde inte på någon medveten klassbas, utan mera uttryckt som folket-medborgarna (det var ingen slump att den tunisiska fanan och nationalsången utgjorde viktiga inslag i demonstrationerna). Det var denna breda samhällsliga front som höll stånd mot och isolerade regimen, åsamkade den ett nederlag och ledde till diktatorns flykt. Men om inte nya generationer från det informella proletariatet, som också utgör de sektorer som inte har några kontakter med traditionella politiska och fackliga krafter även om en del aktivister därifrån spelade en pådrivande roll, gått ut i kamp skulle den revolutionära processen inte ha fått (eller kunnat behålla) ett sådant djup och beslutsamhet.

En revolutionär process

I Tunisien har processen genomgått flera faser, som avspeglar dess inre dynamik och den allmänna utvecklingen.

Den första fasen utgjordes av att det på gatorna uppstod en social front, över klassgränserna, där en samhällslig och politisk enhet inom folket växte fram kring motstånd mot polisregimen och krav på att diktatorn skulle bort. Den processen fann sin

kraft när breda befolkningsskikt spontant reste sig och i de bäst organiserade krafternas, i första hand den fackliga rörelsen, förmåga att trots sina motsättningar stödja och utvidga de folkliga protesterna. Om det är obestridligt att resningen uppvisade en spontan radikalism, utvecklades utan organisk(a), politisk(a) ledning(ar), är det också lika sant att agerandet av organiserade strömningar, med varierande former men där fackföreningsrörelsen spelade en speciell roll, gjorde det möjligt att utvidga och konsolidera rörelsen. Men det rörde sig om partiellt autonoma processer som ömsesidigt förstärkte varandra. Uppmaningen till generalstrejk den 14 januari gjorde det möjligt att svetsa samman de olika sociala krafterna och åstadkomma en katalys av ett socialt och politiskt styrkeförhållande där regimens svaghet blottades och ledde till en radikaliseringsprocess av de demokratiska kraven.

En andra fas inleddes nu med att Ghanouchis provisoriska regering bildades. Den regeringen har med imperialismens stöd som mål att upprätthålla en institutionell kontinuitet och bevara diktaturens apparat ... utan diktatorn. Dess ”öppning” gentemot den legala opposition som till stora delar varit lydiga redskap åt regimen, gentemot olika så kallade oberoende personligheter och löftena om övergång till demokrati syftade bara till att vinna tid, återställa ordningen och få ett slut på alla protester. Det handlade om att styra in upproret i institutionella och elektoralistiska ramar, som skulle bättra på den demokratiska fasaden genom att tvätta bort diktaturens mest impopulära sidor och individer. Men vad denna regering än säger, och det är mycket, så kvarstår att den saknar legitimitet och stöd bland folket. Alltför lite, alltför sent. Om agerandet från Ben Alis milisgrupper ledde till en bred rörelse för att bilda folkliga försvarskommittéer och ge politisk legitimitet åt kravet på upplösning av diktaturens apparat, tenderar arméns underförstådda och ibland direkta stöd till bildandet av dessa kommittéer att ge trovärdighet åt kravet på ordning och att reducera dem till att ägna sig åt simpel ”övervakning” och ”vaksamhet”. Det vore förhastat och överdrivet att se dessa kommittéer som redskap för massornas självorganisering eller basen för en mot/dubbelmakt i vardande, även om det finns exempel på att försök gjorts att vidga deras befogenheter. Men det handlar i huvudsak om städer/regioner i landets inre (Wilayan (prefekturen) i Siliana, Sidi Bou Ali, Kasserine ...), där företrädarna för ordningen de facto avsatts vilket lett till ett politiskt och administrativt tomrum, som fyllts av kommittéer för försvar av revolutionen. Detta är ingen tillfällighet. Det är där som massrörelsen har sina folkliga och revolutionära rötter och där försvagningen av diktaturen sprängt dess svagaste länkar. Men det är en annan process än den första vågen av försvarskommittéer och berör inte maktens strategiska centra.

En relativ, fluktuerande, nedgång är att konstatera i masskaraktären på demonstrationerna jämfört med den första fasen av processen, men en stark radikalism har ändå bibehållits och det går inte att betrakta denna nedgång som tecken på någon tillbakagång eller avvaktan/reservationer från folkliga grupper inför den helt reella svårigheten att definiera de politiska målen för mobiliseringen, som ju nu står inför frågan om makten och en radikal demokratisk brytning. Det går heller inte att bara vifta bort betydelsen av all propaganda, som inte bara härrör från maktavarna, om risken för kaos, att utländska investerare ger sig av, riskerna för en kris, politiskt tomrum, osv ... och heller inte de mycket reella vardagliga problem som inte försvunnit med Ben Alis fall. Faktum är också att den reella politiseringen av det tunisiska samhället långt ifrån tagit slut. Vad som pågår är en social och politisk differentieringsprocess om vilken dynamik processen ska anta.

Således har en del av de liberala, socialliberala och reformistiska krafterna gjort det politiska valet att utifrån eller inifrån följa med i försöken att provisoriskt plåstra ihop regimen, även om en del av dem under folkligt tryck tvingats skjuta upp eller dra tillbaka sin medverkan av rädsla för att i sin tur förlora all trovärdighet. På ett mer oberoende sätt har alliansen bakom appellen från den 14 januari gjort det möjligt att kommer över fragmentiseringen mellan de demokratiska strömningarna inom oppositionen och den radikala vänstern och de nationalistiska strömningarna, även om en del av de senare gått med i brist på bättre, samt sätta upp mål för den politiska kampen som skulle göra det möjligt att gå vidare mot en demokratisk brytning. Kravet på regeringens avgång, upplösning av RCD (Ben Alis parti) som varit organiskt hopvuxet med statens institutioner på alla nivåer och upplösning av de repressiva institutionerna, kravet på en konstituerande församling, är lika många stödjepunkter för att blåsa nytt liv i massrörelsen. Beslutet av landsorganisationen UGTT och en del av dess avdelningar att fortsätta kampen kring delmål, men sådana som pekar i samma riktning, har visat sig av stor betydelse under denna fas. Det finns helt klart en antagonistisk logik på väg att uppstå mellan anhängarna till en fördjupning av processen och sådana som vill stabilisera den.

En tredje fas har därefter öppnats: Solidaritetskaravanen är inte bara ytterligare en folklig aktionsform inom en vildvuxen rörelse. Genom att trotsa undantagstillståndet och slå sig ned utanför maktens centra har den visat beslutsamheten i revolutionen. Den stöder sig på den mest aktiva delen i landet. *”Ett av de specifika kännetecknen för den tunisiska revolutionen är att den inte uppstått i huvudstaden eller de stora städerna runt om i landet. Tvärtom började den utanför städerna, i landets mellanvästliga delar, i de mest avlägsna och övergivna områdena för att först så småningom nå den ekonomiska och administrativa kärnan i huvudstaden.”* Vi skulle kunna tillägga att detta specifika drag rotat sig i huvudstaden och där lett till en vägran att låta revolutionen konfiskeras. Men det finns också tecken på en av den pågående processens största brister: Solidaritetskaravanen har visserligen stöd och det finns en verklig sympatirörelse, men i varje fall i huvudstaden finns en tendens att lämna ifrån sig frågan om hur kampen ska fortsättas. I själva huvudstaden förekommer inga försök att utvidga kampen, förutom i *la kasbah* (den gamla stadsdelen med basaren, ö.a) och utanför ministerierna, och bygga en ”gatans front”. Som om det inte fanns någon kontinuitet mellan huvudstaden och regionerna inne i landet, som om det folkliga läger som svetsades samman vid Ben Alis flykt inte hittat någon ny homogenitet i kampen och där klyftan mellan stad och land, fast anställda och informellt proletariat, arbetare och småbourgeoisin förblir osynliga markörer av differentieringen.

Reaktionen håller på att organisera sig på motståndarsidan, mer och mer bestämt och genom en total kontroll över medierna. Det vore ett misstag att underskatta kontrarevolutionens krafter, även om det inte går att förneka att massrörelsen hittills varit på offensiven och redan kammat hem politiska segrar. Den nuvarande regeringens svaghet, i form av legitimitet, väger ännu någon tid, men bara någon tid, upp svagheterna i den revolutionära processen. För det första innebär inte en diktators fall och en reell försvagning av tandemmet parti/stat att det senare, som före revolutionen hade över två miljoner medlemmar, skulle sakna social bas eller stöd. Diktaturens maskineri byggde upp en klientelism som skär genom alla sociala grupper och som fortfarande fungerar. Hundratusentals personer drog på ett eller annat sätt nytta av olika privilegier och kompromisser som systemet bjudit på, vilket för övrigt förklarar varför systemet kunde vara så länge. Delar av samhället var fientliga till Ben Ali, bourgeoisin säkert men också köpmännen i basaren och delar av småbourgeoisin, men

de är också fientliga till allt tal om radikaliserings och ”börjar tappa tålamodet”. De försök till motdemonstrationer som RCD organiserat har förvisso stoppats av motdemonstranter men vittnar om att den gamla regimen har reserver, även i folkliga sektorer. RCD:s miliser och polisapparaten är långt ifrån upplösta. Om det existerar en reell och djup kris för den politiska regimen på grund av den folkliga rörelsens uppkomst, och på grund av regeringens oförmåga att stabilisera situationen, existerar ännu inte någon allmän kris för staten och många institutioner håller ut och riskerar att skaffa sig nya vanor. Regeringsombildningen, som innebar en minskad roll för ministrar med de tydligaste banden till RCD, är sannolikt sista eftergiften i vad som nu framstår som ett utnötningskrig mot den folkliga rörelsen. Ghanouchis regering planerar att gå till offensiv på nytt. Den har visat att den kan stoppa tillströmningen av nya demonstranter från det inre av landet och försöken att upplösa det folkliga lägret utanför *La Kasbah* börjar bära frukt. Armén själv låter saker passera när den inte ingriper direkt som exempelvis när den förbjöd den protestmarsch den regionala fackliga organisationen i Kef uppmanat till. Den nya regeringskoalitionen, stödd av den fackliga byråkratin, uppmuntrar isolering och repression mot fackliga strukturer med kontakter med den folkliga rörelsen.

Frågan om armén är ingalunda sekundär. Tuniens armé är förvisso liten med 350 000 man. Historiskt har den politiska makten alltid marginaliserat den för att hindra den från att skaffa sig några idéer om politiskt agerande. Den är likväl inte neutral, vilket framgår av dess avgörande roll när massprotesterna slogs ned blodigt 1978¹ och 1983². I nuvarande läge har armén förvärvat en folklig legitimitet efter att ha vägrat slå ned de folkliga protesterna och även ägnat sig åt att delvis upplösa Ben Alis miliser och närmaste garde. Folkets stöd har satt den under tryck, inklusive den högsta ledningen, att odla sin image som neutral. I synnerhet som den inte har samma styrka som andra repressiva apparater för att kunna kontrollera hela landet. Men i själva verket satsar arméledningen, som är nära knuten till USA, på en övergång där den konstitutionella ordningen under diktaturen respekteras. Man har försäkrat att armén är garant för revolutionen och därför ”på folkets sida”, men man har krävt att demonstranterna häver blockaden av regeringsbyggnaden för att regeringen ska kunna arbeta och åter försäkrat att armén är garanten för den konstitutionella ordningen. Om armén skulle hamna längst fram på scenen efter att den sittande regeringen fallit eller att den sociala och politiska polariseringen fördjupas, skulle den, oavsett hur scenariot ser ut, kunna bli ett tänkbart värn för de härskande klasserna och imperialismen. Möjligheterna av inre splittring kan inte uteslutas men är heller inte något säkert, för parollen om ”förändring inom ordningen” kan komma att få ökad trovärdighet. Och under alla omständigheter är massrörelsen avväpnad, i alla ordets bemärkelser, när det gäller att kunna sätta sig upp mot en sådan utveckling.

¹ Den 26 januari 1978 inledde UGTT en generalstrejk som urartade i upplöpp. I Tunis invaderade demonstranterna stadscentrum och de tjusiga kvarteren, byggde barrikader och vandaliserade offentliga byggnader. Strejken slogs ned brutalt av armén som öppnade eld mot demonstranterna (Ben Ali var regimen säkerhetschef). 200 personer dödades och 100 sårades. De främsta fackföreningsledarna arresterades. Habib Ashour, UGTT:s ordförande, dömdes till tio års straffarbete.

² Den 29 december 1983 inträffade brödrevalten. För att motverka den ökade statsskulden krävde Internationella valutafonden en åtstramningsplan. Regeringen beslutade då att minska subventionerna på livsmedelspriserna. Prishöjningarna på nödvändighetsvaror (+ 100 procent på bröd och vetemjöl) ledde till våldsamma upplöpp i Sfax och Tunis. Deltagarna var i första hand ungdomar och fattiga bönder, säsongarbetare eller arbetslösa. De fick stöd av studenterna som startade en solidaritetsstrejk. Undantagstillstånd infördes. Armén ingrep med pansarfordon och den 5 januari 1984 var ordningen återställd: över 150 döda och hundratals skadade. President Habib Bourguiba lät upphäva prishöjningarna för att återställa lugnet.

Imperialismen fortfarande på plats: Det går för övrigt inte att bestrida att den amerikanska imperialismen, för att inte tala om Frankrike och Italien, har specifika intressen som om inte så betydande på det ekonomiska planet mer har strategiskt värde i ”kampen mot terrorismen” och kontrollen av Medelhavsregionen. Under det senaste decenniet har diktaturen varit en viktig beståndsdel i ”dialogen över Medelhavet” och en bakre bas i ”kampen mot terrorismen”. Att Nato fått använda hamnarna i Bizerte, Sfax, Sousse och Tunis, liksom olika former av samarbete mellan Ben Alis specialstyrkor och amerikansk militär, vittnar om betydelsen. Men det finns givetvis även andra orsaker; en radikal demokratiprocess skulle inom kort bana väg för en regional instabilitet också för de allierade regimer vars stabilitet är viktig för USA. Det förefaller likaså otänkbart att Israel, som stöttat den Ben Ali som legat bakom en långt framskriden (inofficiell) politisk normalisering mellan de båda staterna, skulle acceptera en folklig demokratisk förändring utan att reagera kraftfullt, vilket olika uttalanden också tyder på. Det är högst osannolikt att imperialisternas strategi under denna etapp skulle handla om en direkt intervention. Den är mer inriktad på att stödja armén och de moderata politiska krafterna, inklusive den islamistiska strömningen, som lösning på behovet av förändring och ge *carte blanche* för diktaturerna i grannländerna (Algeriet och Libyen) att ingripa i processen. För dessa stater är det fullständigt otänkbart att vid sina portar gå med på den minsta demokratiska öppning tillkommen genom folkligt tryck, för att inte tala om alla djupare förändringar.

Det folkliga upproret genomfördes mot en kapitalistisk parti-stat, som är beroende inom ramen för en global och strukturell kris för den internationella kapitalismen. På sitt eget vis framhäver denna process de fördjupade sociala och politiska motsättningar, som börjat skaka flera länder och regioner runt om i världen, oberoende av nationella särdrag. Söder om Medelhavet har decennier av en strukturell anpassningspolitik tillsammans med den nuvarande krisen gett upphov till utbredd politisk och social instabilitet, i synnerhet som försvagningen av europeisk imperialism gjort de traditionella formerna för stöd till auktoritära regimer opålitliga. I första hand har fransk imperialism inte förmått reagera, eller på sin höjd defensivt och karikatyrmässigt, på uppsvinget för den revolutionära processen. Möjligheterna att en rad svaga länkar utkristalliseras på kort eller lång sikt går inte att utesluta inom den vidare ramen i arabregionen/Mellersta östern, där sociala kriser och icke existerande eller begränsad legitimitet för auktoritära regimer kan samverka, en legitimitet som för övrigt med finanskrisen minskar allmänt på global nivå. Och allt detta i en omgivning strukturerad av den eviga palestinska frågan och olösta nationella frågor. Under alla omständigheter har manöverutrymmet för de styrande krympt och en inte alltid kontrollerade panikkänslor har brett ut sig i de härskande klasserna när de för första gången konfronteras med att en diktator fallit på grund av en folklig resning, att mobiliseringen fortsätter och utan att de västliga bundsförvanterna hittills varit i stånd att förhindra det.

Den rådande dynamiken i Egypten, men i viss mån även i Algeriet, utgör ett koncentrat av effekterna av revolutionen i Tunisien, även om den utvecklas på basis av egna inre motsättningar och står inför andra hinder. Utan att kunna slå fast något om hur rytmen kommer att se ut är läget på väg att tippa över på södra sidan av Medelhavet, något som kommer att leda till att imperialisterna tvingas förändra sin politik för att kunna förhindra/förutse slutet för åtskilliga diktatorer.

Begränsningar och motsättningar i processen: Processen upplever motsättningar men det avgörande är att ingen av de frågor som rests under de folkliga protesterna är redo för en lösning idag och att regimens politiska kris är långt ifrån över. Vi befinner

oss just i en situation, där de där nere vägrar att godta makten, eller ger prov på djup misstro mot den, och de där uppe som inte klarar av att driva igenom sina behov av dominans och social fred. Det stora problem som de styrande inte klarat av att lösa är för ögonblicket att hitta ett borgerligt alternativ till RCD med betydande stöd. Den tunisiska borgarklassen har historiskt inte haft någon autonomi och bara kunnat styra via diktaturer som objektivt tjänade dess intressen men heller inte tillät den att förse sig med egna partier. Det är en av orsakerna till att hela gruppen av politiskt moderata krafter stöder regeringen (och ett tecken på deras svaghet). Det andra problemet för de styrande är att de inte kan göra sig av med RCD, inte ens fräscha upp det utan att statens institutioner blir ifrågasatta. En skilsmässa mellan parti och stat är nästan omöjligt utan att helt byta ut alla institutioner och detta gör att kravet på upplösning av RCD får en radikal karaktär. Men för det folkliga lägret räcker inte beslutsamhet, bibehållande av en hög grad av mobilisering om den så förenas med radikala demokratiska mål, för att på något kvalitativt sätt förskjuta tyngdpunkten i styrkeförhållandena till dess fördel, om det inte resulterar i en förening av sociala och demokratiska krav, en förening mellan arbetare och resten av folket, som gör det möjligt att skärpa konfrontationen. Revolutionen har ännu inte vunnit över/svetsat samman alla de krafter som behövs för en radikal förändring. Det är en sak att få bort en diktator, vilket för övrigt inte alls är lite, men något helt annat att göra slut på apparaten och diktaturens system.

Revolutionens demokratiska moment tenderar idag att leda till en polarisering i samhället. Detta innebär inte att den sociala frågan får glömmas bort. Den låg till grund för upproret och knöts till kampen mot diktaturen men huvudfrågan var helt klart frågan om demokrati. Av ett uppenbart skäl: i de flestas medvetande är det diktaturen (och inte nödvändigtvis den beroende kapitalismen och bourgeoisin) som bär ansvaret för den sociala situationen. Korruptionen, slöseriet med offentliga tillgångar, förskingringen och stölden av allmänna medel, nepotismen, avsaknaden av socialpolitik, skylls på Ben Alis maffia, som betraktade landets och statens rikedomar som sin egendom. I avsaknad av en oberoende välorganiserad arbetarrörelse eller ens en samhällelig opposition med klassbas och en självständig aktivitet från arbetarnas sida, har den icke klassmässiga, folkliga dimensionen blivit kännemärke för processen i sin helhet. Detta faktum förändras inte av att fackföreningsrörelsen varit en av de drivande krafterna och förblir ryggraden i motståndet. De sociala krav som rests är blygsamma och fackföreningarna har varit fokuserade på de demokratiska kraven. Parollen ”*vi kan leva på vatten och bröd men inte på RCD*” sammanfattar denna realitet. Möjligheten att den sociala frågan intar scenen och får den folkliga rörelsen att anta en mer markerad klasskaraktär ryms för övrigt i själva dynamiken i denna demokratiska revolution. Kravet på att Trabelsi/Ben Ali-klanens tillgångar ska återställas, kontroll av bankkonton, blottläggande av arbetsgivarnas medbrottslighet, öppenhet om korruptionen, ställer i praktiken frågan om omfördelning av rikedomarna (utan att för den skull direkt ta sig an den avgörande frågan om ägandet, även om de radikala strömningarna försvarar kravet på förstatliganden). Avskaffandet av yrkescellerna inom en rad ekonomiska förvaltningar och företag ställer direkt frågan om kontrollen. När anställda vid banken BNA, försäkringsbolaget STAR eller flygbolaget Tunis Air kastat ut sina chefer är det föredömligt även om man får inse att detta långt ifrån är någon utbredd rörelse och heller inte utmynnar i någon form av löntagarkontroll.

Det handlar om en kamp som ytterst mer bestäms av kamp mot diktaturen än av autonoma strävanden på det sociala området. Om varje steg framåt under den poli-

tiska konfrontationen öppnar nya möjligheter, fönster mot att se den sociala frågan som övergripande och då i synnerhet kraven på sysselsättning, löner och omfördelning av rikedomarna, måste också konstateras hur svag kritiken och de objektiva kraven är när det gäller diktaturens beroende av de multinationella bolagen, imperialismen, de internationella institutionerna och införandet av en otyglad nyliberalism, vilka utgjort jordmån för å ena sidan det maffialiknande sättet att bli rik på och misären å den andra ... Vid sidan av sociala strävanden efter ökad social rättvisa och rättigheter och förekomsten av partiella sociala krav är inte de folkliga protesterna strukturerade kring krav med en global social eller antiimperialistisk bäring. I varje fall inte i detta läge av processen. Det kännetecknande är den låga mobiliseringen, frånvaron av krav och strejker i nyckelsektorer och ekonomiska nervcentra som hamnar, textilindustrin, byggnadsbranschen, call centers. I själva verket är kopplingen mellan sociala och demokratiska krav snarast starkare i folkliga sektorer som bland arbetslösa ungdomar eller det informella proletariatet i förstäderna och ”det inre Tunisien”.

Den bristande symmetrin i den sociala och politiska rytmen beror på heterogeniteten i det folkliga lägret, på de långsiktiga effekterna som det demokratiska upproret inte helt lyckats förändra, på avsaknaden av en oberoende arbetarrörelse som på något avgörande sätt samlat på sig erfarenheter av självständig kamp på det sociala området, på den svaga fackliga förankringen på de företag som är inriktade på världsmarknaden. Men också på den specifika vikten hos den arbetsamma småbourgeoisin och motstridiga intressen i de stora tätorterna.

Denna realitet beror också på den specifika karaktären hos de organiserade krafterna i den revolutionära processen.

Fackföreningsrörelsen i form av UGTT spelar en central roll. Förklaringen är den massbas man förmått bibehålla och som är tämligen exceptionell i vissa sektorer, i synnerhet bland de offentliganställda. Det har också att göra med att UGTT under hela sin existens och från sitt grundande befunnit sig i en logik av politisk konkurrens/kooptering med regimen. UGTT har i olika grad utmärkt sig som en fackligt-politisk strömning (en heterogen sådan) i den betydelsen att frågan om att samarbeta med makten eller ifrågasätta den löper genom dess historia. Under upproret har vänstern kunnat stärka sina positioner genom att stödja sig på trycket från basen men det faktum att ”centern” bytte sida var vad som möjliggjorde en förändring av de inre styrkeförhållandena och till en del neutralisera den byråkratiska strömningen som varit mest underdånig mot regimen. Enheten mellan vänstern och centern vilar på ett implicit samförstånd som gått ut på följande: att bibehålla enheten inom apparaten, inklusive den byråkratiska flygeln och den nästan totala avsaknaden av centrala (enande) sociala krav, som skulle kunna mobilisera arbetarna på grundval av deras specifika intressen. Om denna situation beror på taktiska bedömningar eller reella styrkeförhållanden, som är mer komplexa än det kan förefalla, är relativt underordnat i förhållande till det direkta politiska resultatet: en politisk återhållsamhet bitvis som inte möjliggör någon mobilisering utanför de traditionella sektorer där vänstern har inflytande, försök till påtryckningar på regimen men utan något perspektiv om en allmän mobilisering av arbetarna. Även om den folkliga mobiliseringen givetvis fortsätter att få näring av sin egen dynamik. Perspektivet av en klasskonfrontation med arbetsgivarsidan i dess helhet har för övrigt inte renodlats, detta gäller även den fackliga vänstern eller en del av den, eller avförs till en senare etapp till förmån för retorik om att det nu gäller att bygga upp en nationell ekonomi och behovet av att slå vakt om den ekonomiska grunden ... En annan tydlig begränsning är att fackföre-

ningarna satsat det mesta av sina krafter på den offentliga sidan i stället för den privata och att det finns ännu mindre organiserade band till det informella proletariatet eller utsatta ungdomsgrupper. Stödet till folkkommittéerna är ett principstöd, varierande och nyckfullt, men kommer inte till uttryck i form av organiserad samverkan och heller inte genom att försöka göra dessa kommittéer till organiserade försvarsorgan för folket, även om det på de ställen där processen kommit längst finns ett reellt stöd från fackliga grupper. Men dessa begränsningar får inte förstoras, för allt hänger inte på de fackliga ledningarna, inte ens de mest stridbara. I den rådande situationen kan direkta sociala krav, även om de är sektoriella, fungera som tändvätska och uppmuntran för breda skikt av arbetare och även strejker i enstaka sektorer eller regioner kan påskynda uppkomsten av en samlad rörelse. Och detta desto mer när det rör sig om icke tidsbegränsade aktioner, anpassade till massmobiliseringarna och inriktade på målet att fälla regeringen. Att RCD:s miliser med våld försökt återta ett antal fackföreningslokaler för att kunna göra slut på denna dynamik av krav visar tydligt att en av de centrala knutarna i konfrontationen står att hitta där.

Parollen om en UGTT-regering, eller en bestående av UGTT och sociala och politiska strömningar som är knutna till den revolutionära processen, kan ha fördelen att ange en tänkbar utväg. Men den förutsätter ett reellt nederlag för de försonliga och byråkratiska strömningarna och en klar inriktning på en kamp, som gör det möjligt att gå längre än påtryckningar och delstrider med regeringen och ge kraft åt en gemensam aktion av arbetarna och folket. Men UGTT:s aktuella inriktning är frukten av tillfälliga kompromisser på grundval av inre och yttre styrkeförhållanden inom fackföreningarna. Dessa kompromisser innebär samtidigt en fortsättning på mobiliseringen och kravet på att regeringen ska avgå har bibehållits. Men de trycker också på ”behovet att lugna alla och på allvar ta itu med de utlovade reformerna”, uppmanar alla arbetare att resa sig mot försöken att hindra institutionerna från att fungera normalt, förespråkar en återgång till normalitet men även till vaksamhet för att kunna försvara våra landvinningar och undvika att landet hamnar i något tomrum. UGTT-ledningens beslut efter regeringsombildningen att godta, utan att själv ingå, den ”nya” regeringssammansättningen, liksom förslaget att upprätta kommissioner från olika läger för att utarbeta reformer, innebär, om det bekräftas, en klar reträtt för vänstern och skulle sannolikt leda till att centern också ansluter sig till detta perspektiv. För tillfället är det svårt att bedöma om en sådan hållning på sikt skulle få någon inverkan på mobiliseringen och de inre och yttre styrkeförhållandena och i så fall hur.

Frågan om ett politiskt alternativ har tydligt rests genom krisen för regimen. Fronten av den 14 januari är resultatet av denna insikt. Men denna front, som upprättat en radikal demokratisk plattform som svarar mot de omedelbara behoven i kampen mot diktaturen, utgör en allians i brist på bättre, den är eklektisk och flera av beståndsdelarna i den saknar egentlig medlemsbas. Inom denna front har den radikala vänstern inflytande som organiserad kraft men står inför en rad specifika problem. De sociala och politiska nederlagen tidigare, den våldsamma repressionen, förutsättningarna för en underjordisk kamp, raden av ideologiska kriser, bristande resurser, har inneburit en försvagning av de flesta strömningarna som för övrigt blivit tvungna att ägna sig åt frågan om mänskliga rättigheter. De nuvarande ledningarna för dessa strömningar är märkta av denna skuldbörda och har inte bytts ut. En del personer inom dessa strömningar är kända och respekterade men organisationerna i sig har haft och fortsätter att ha en dålig förankring. De står nu inför det omedelbara kravet på att bygga upp en radikal demokratisk pol, öppen, synlig och trovärdig samt på samma på stärka sina egna krafter i processen och skapa nya avantgarden i kampen, en ny

generation aktivister. Kommer de att klara detta? Frågan är obesvarad och avgörande ... Vi kan konstatera att många av dess medlemmar, i synnerhet på det fackliga och sociala området, har en reell legitimitet som baserar sig på aktiv solidaritet och långvariga insatser i motståndet. Och att de utgör den flygel i motståndet som är i rörelse, den som är mest i fas med de sociala och demokratiska strävandena. Detta kan vara en utgångspunkt för att konsolidera den radikala vänstern, liksom att den står självständig gentemot regimen. Men frågorna om hur rörelsen ska komma till uttryck politiskt är långt ifrån avgjorda. Frågan om kopplingen mellan att stärka sig själva, ingå politiska allianser, relationerna till fackföreningsrörelsen och de folkliga kommittéer som står mitt i den revolutionära processen, är vidöppen liksom perspektivet på en erövring av makten. Kopplingen till revolutionens reella krafter är inte självklar. Precis som frågan om program och paroller i den rådande situationen. Striden för en konstituerande församling, verkligt fria val, en regering sprungen ur/knuten till mobiliseringen, upplösning av repressiva institutioner som centrala mål är delvis utan relation till de omedelbara striderna för att här och nu driva igenom demokratiska och sociala rättigheter utan att invänta (men för att möjliggöra) segern. Att formulera radikala demokratiska krav som mål och stödja mobiliseringen, vilket är absolut livsviktigt, pekar inte i sig ut någon väg för att skärpa konfrontationen och hjälpa massrörelsen att breddas, samla kraft och ta sig förbi de nuvarande svårigheterna. Processen i sig håller förmodligen på att skapa ett brett avantgarde, ge upphov till politiska ledarskap i kampen och som kommer att ta itu med de konkreta problemen utan att fråga någon annan. Men utan att på något abstrakt sätt vara fixerad vid frågan om vikten av ett tydligt program beror svagheten för vårt läger delvis på en oklar strategi

för makterövrandet, bristen på en egen politisk representation och en organisation i stånd att vidga och centralisera den konkreta kampen. Inför reaktionens försök att återta initiativet och utan att leta efter recept i någon som helst revolutionär modell, kommer det avgörande att vara organisationsnivån, de båda lägrens förmåga att ta till vara erfarenheter och ta centrala initiativ, vilket på ett eller annat sätt kommer att klargöra den politiska situationen. Radikala demokratiska paroller kan komma att ställa frågan om makten, men det avgörande är det folkliga lägre organisationsnivå och förmåga till självständig organisering, tilliten till de egna krafterna och viljan att kämpa till seger. Upprättandet av en nationell kongress till revolutionens försvar, vilket föreslagits av de mest avancerade strömningarna, kan bidra till detta om man lyckas få stöd av de mest mobiliserade sektorerna och om den inbegriper perspektivet på att utvidga revolutionens sociala bas genom att förena bredast möjliga dagskrav med att slå vakt om en grundläggande misstro mot institutionerna och att man tålmodigt förbereder, utan att bortse från de folkliga krafternas heterogena sammansättning, en ny omgång av folkligt uppror.

Man får inte se den revolutionära processen som linjär utan som en rad enskilda tillfällen och händelser, där de sociala och politiska styrkeförhållandena omdefinieras och där varje fas tillfälligt öppnar (eller stänger) vägen för nya möjligheter så länge som inte ett av lägren besekrat det andra. I detta stora ögonblick av förlängd instabilitet upplever vi och kommer vi att få uppleva faser av ebb och flod, framryckningar och reträtter. Det är en lång tidsperiod vi har att se fram mot med faser av acceleration där, på en annan skala, nya och mer homogena ledarskap för kampen kommer att göra sig gällande och där massorna kommer att skaffa sig nya erfarenheter. Inget kommer att vara som förr. Det är utgångspunkten oavsett vilka de omedelbara resultaten av den pågående konfrontationen blir. Och egenheten hos denna process är att den snabbt kommer att ställas inför problemen i den internationella kapitalismens kris, av olika

regeringars organisatoriska brister och oförmåga att svara mot befolkningens elementära krav och därmed, vid sidan av de sektorer som redan mobiliserats, få nya sociala grupper mot sig. Vi befinner oss bara i början av en revolution som ännu har att skapa sina egna redskap för kampen, sitt eget tempo, sin inre enhet och klarar av att knäcka motståndarens förmåga till initiativ. Efter decennier av diktaturer finns inge rak linje mot den sociala och demokratiska revolutionen. Och detta så mycket mer i ett land där man aldrig i massomfattning sett någon självständig arbetarrörelse eller folklig rörelse. Men det som folket åstadkommit på bara 40 dagar är något oerhört. Och det viktigaste inslaget, folkets rörelse, har inte krossats eller beseegrats även om den i nuläget kännetecknas av tillbakagång. Problemet är hur den folkliga rörelsen konkret ska kunna befästa det man vunnit hittills, rättigheter på det demokratiska och sociala området, hur man på något avgörande sätt ska kunna förbättra villkoren för kamp och organisering, och på vilket sätt den radikalism som kommit till uttryck ska leda till en mer allmän omgruppering av sociala, politiska och fackliga strömningar, som kan göra det möjligt att på en högre nivå förbereda sig på en allmän konfrontation där man kan löpa linan ut.

Chawqui Lotfi

(Medlem av Maghrebkommissionen i franska Nouveau Parti Anticapitaliste – NPA - och medlem av Fjärde internationalen.)

Översättning: B E Rosin